

Gwneud i'r economi weithio i'r rheini sydd ag incwm isel

Making the economy work for people on low incomes

Ymateb gan: Cyngor Gwynedd

Response from: Gwynedd Council

Ymhellach i'ch cais i'r ymgynghoriad ysgrifenedig ar 'Gwneud i'r Economi weithio ar gyfer rheiny sydd ag incwm isel'. Mae Cyngor Gwynedd yn gwerthfawrogi'r cyfle i gynnig ei sylwadau a'ch parodrwydd i dderbyn mewnbwn gan ystod o rhanddeiliad.

Yng ngoleuni hyn hoffwn gynnig y sylwadau canlynol ar y meysydd isod:

1. **ANNOG TWF ECONOMAIDD MWY CYNHWYSOL SYDD O FUDD I BOBL A LLEOEDD YN GYFARTAL AR DRAWS CYMRU:**

- 1.1. Credwn mai'r prif ffactorau sy'n **hyrwyddo ffyniant a threchu tlodi yw swyddi da sy'n talu'n dda, sgiliau, seilwaith a chysylltedd**. Mae'n hanfodol creu rhagor o swyddi, a swyddi gwell o ansawdd uchel a hefyd lleihau'r rhwystrau mae pobl yn eu hwynebu wrth geisio cael swyddi.
- 1.2. Rydym yn falch o weld ffocws **Symud Ymlaen Cymru** ar ffyniant economaidd i bawb. Mae cydnabod y rôl hanfodol y mae economi gref a mynediad i gyfleoedd cyflogaeth yn ei chwarae wrth fynd i'r afael ag achosion tlodi a lleihau anghydraddoldebau yng Nghymru.
- 1.3. Mae angen **sicrhau ein bod yn gwasgaru a lledaenu twf economaidd**. Wrth or-ganoli twf a datblygiadau lle bo'r sector breifat yn gryf, mae'r bwch rhwng ardaloedd yn dwysau. Ceir enghraifft o hyn yng Ngogledd Cymru lle bo bwch twf yn bodoli rhwng y Gogledd Ddwyrain a'r Gogledd Orllewin. Mae angen sicrhau ffyniant i bawb.
- 1.4. Mae Cyngor Gwynedd yn cytuno gyda'r amcan, ac yn credu fod dilyn strategaeth a amlinellwyd yn 'Gweledigaeth ar gyfer Twf yr Economi yng Ngogledd Cymru' Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru, yw'r brif flaenoriaeth i sicrhau twf yn economi'r rhanbarth a chodi GVA yr economi i gyd fynd gydag ardaloedd eraill yng Nghymru.
- 1.5. Anogwn Lywodraeth Cymru, ynghyd a Llywodraeth y DU, i gefnogi gwireddu gweledigaeth y Bwrdd Uchelgais gan ganolbwyntio ymdrechu ar:
 - **Creu a chynnal swyddi gwerth uchel o fewn sectorau blaenoriaeth** megis cynhyrchu ynni, gweithgynhyrchu uwch, y cyfryngau a thechnoleg gwybodaeth a'r maes awyrfod, ynghyd a'u cadwyni cyflenwi.
 - **Datblygu ardaloedd o gyfle penodol megis y Parthau Menter**, gan gynnwys Parth Menter Eryri, er budd y rhanbarth cyfan.
 - Cyswllt rhwng anghenion sgiliau cyflogwyr a blaenoriaethau darparwyr hyfforddi – fel eu bod yn **paratoi pobl ar gyfer gwaith**.
- 1.6. I wneud y gorau o'r adnoddau sydd ar gael ym maes datblygu'r economi, mae'n allweddol fod rhaglenni Llywodraeth y DU, Llywodraeth Cymru, a phartneriaid eraill, yn cael eu gwirio a'u hintegreiddio i gyflawni'r un pwrpas.
- 1.7. Dylid blaenoriaethu buddsoddiadau cyhoeddus a datblygu'r isadeiledd fydd yn sicrhau fod twf yn cael ei ddsbarthu a'i ledaenu, drwy gynlluniau megis trydanu rheilffordd Arfordir y Gogledd, bont newydd ar draws y Fenai, cyfleusterau addysg uwch a phellach a pharhad datblygiad isadeiledd TGCh yn y rhanbarth; ynghyd a datblygiad safleoedd penodol megis Maes Awyr Llanbedr.
- 1.8. Law yn llaw a chynyddu'r nifer o swyddi gwerth uchel yn rhanbarth Gogledd Cymru, dylid cefnogi'r sectorau sy'n cynnal ein hardaloedd gwledig megis Twristiaeth a bwyd ac amaeth, y sector gofal a'r sector adeiladu, i gynyddu gwerth eu gweithgaredd a'r gyflogaeth maent yn ei gynnig.

2. LLEIHAU CYFRAN Y RHEINY SYDD AR INCWM ISEL:

- 2.1. Mae cyswllt clir rhwng pobl ar incwm isel a thlodi. Mae'n bwysig bod y Llywodraeth yn annog cynnydd mewn gwir gyflog, a llenwi'r bwlch sy'n cael ei greu gan doriadau i'r Credyd Cynhwysol. Mae **tlodi mewn gwaith** yn rhwystr yng Ngwynedd.
- 2.2. Mae'r Llywodraeth yn defnyddio tlodi incwm cymharol fel ffordd o ddiffinio a mesur tlodi; bod yr aelwydydd hynny sydd ag incwm canolrif sydd yn llai na 60% yn cael eu hystyried yn dlawd.
- 2.3. Nid yw Cyngor Gwynedd yn teimlo bod y diffiniad materol hwn o dlodi, yn darlunio gwir ystyr tlodi a'i effeithiau ar gymdeithas. **Mae rhai pobl yn profi bob elfen o'r gwahanol fathau o dlodi** o ddiffyg arian, dim gwaith, tai anaddas, dim mynediad i wasanaethau, diffyg cludiant, dim cyfleoedd na phrofiadau cymdeithasol, diwylliannol na hamddena. Mae diffyg uchelgais hefyd yn fater sydd angen ei ystyried ac ymateb iddo.
- 2.4. Yn sgil tlodi, daw anallu pobl i chwarae rhan lawn yn y gymdeithas y maen nhw'n perthyn iddo a gwthio carfannau o unigolion i gyrion ein cymdeithas.
- 2.5. Mae dadansoddiad o ystadegau economaidd - cymdeithasol Gwynedd yn dangos fod tlodi'r Sir yn tarddu o **economi wan sy'n arwain at lefelau incwm isel**, boed hynny yn dlodi mewn gwaith oherwydd lefelau cyflogi isel yn y Sir, neu ddibyniaeth ar fudd-daliadau oherwydd anallu i weithio neu ddiffyg gwaith.
- 2.6. Yng Ngwynedd, mae'r cyflog wythnosol gros yn £350, sef y ffigwr isaf yng Nghymru. O fewn Gwynedd, **mae'r ffigwr cyflog ar gyfer etholaeth Dwyfor/Meirionnydd yn £342.70, sef yr isaf allan o'r 40 etholaeth yng Nghymru.**
- 2.7. Mae **incwm cyfartalog Gwynedd yn £23,988, yn un o'r isaf yng Nghymru.** Ar ben hyn, mae'r Cyngor wedi adnabod 19 cymuned/ward yn y Sir lle mae dros 42.4% o gartrefi yn y cymunedau yn derbyn incwm llai na £23,988. Mae'r incwm cyfartalog ar ei waethaf yng nghymuned Marchog (Bangor), lle mae'r incwm blynyddol yn gostwng i £17,159.
- 2.8. Yng Ngwynedd, mae'r aelwydydd incwm isel yn disgyn i 2 brif grŵp sef:
 - Aelwydydd incwm isel oherwydd diffyg gwaith (ac felly yn dibynnu ar fudd-daliadau fel incwm):
 - mae 1,989 o gartrefi di-waith yng Ngwynedd;
 - o'r 1,989 cartref yma, mae 284 yn gartrefi un rhiant.
 - Aelwydydd incwm isel oherwydd bod lefel y cyflog yn isel (ac yn ddibynnol ar gredyd treth gwaith i ychwanegu at eu hincwm):
 - mae 1,154 o gartrefi yng Ngwynedd yn derbyn Credyd Treth Gwaith.
- 2.9. Oherwydd natur ofodol nifer o raglenni trechu tlodi Llywodraeth Cymru megis Cymunedau i Waith, Dechrau'n Deg a Chymunedau'n Gyntaf, ychydig iawn o'r cymunedau a effeithir fwyaf gan dlodi yng Ngwynedd sy'n gymwys neu'n gallu cymryd rhan yn y rhaglenni.
- 2.10. Dyma yw **prif wendid rhaglenni tlodi sy'n seiliedig ar lefydd i Sir wledig ei natur fel Gwynedd.** Nid yw'r rhaglenni mawr a'r buddsoddiad ar lefel Cenedlaethol yn eu cyrraedd, sy'n golygu ei bod yn anodd lleihau'r gyfran sydd ag incwm isel i'r Sir.
- 2.11. Gyda dyfodiad Credyd Cynhwysol, mae symud mewn gwaith (mwy o oriau/cyflog uwch) yn bwysicach nag erioed ar gyfer y rheiny sydd mewn gwaith cyflog isel. Mae angen ysbrydoli pobl a chynnig cymorth iddynt i gynyddu oriau gweithio a chynnig cyfleoedd gyrfa glir iddynt.
- 2.12. Mae hefyd angen **cydnabod pwysigrwydd gofal plant** wrth gynorthwyo rhieni i gael swydd ac aros ynddi. Mae hyn yn bwysig iawn ar gyfer y rhai sy'n ennill yr ail gyflogwr yr aelwyd.

- 2.13. Mae Cyngor Gwynedd yn credu bod cynlluniau cyffrous ar y gweill fel rhan o 'Bid Twf' yng Ngogledd Cymru sy'n canolbwyntio ar gyd-weithio gyda'r DWP, Gyrfa Cymru, Llywodraeth Cymru, Addysg Bellach ac Uwch a'r sector breifat i **sefydlu gwasanaeth cyflogaeth gyda chyngor gyrfaol ar gyfer y rhanbarth.**
- 2.14. Mae pwyslais hefyd ar **ddatblygu rhaglenni cyflogadwyedd** sy'n targedu grwpiau o bobl fregus a mynd i'r **afael ag anghydraddoldebau economaidd rhwng gwahanol grwpiau.**
- 2.15. Mae'n bwysig cofio am rôl y trydydd sector wrth gynllunio rhaglenni cyflogadwyedd sy'n targedu grwpiau o bobl fregus. Rydym yn cydweithio ar lefel lleol a rhanbarthol gyda sefydliadau megis CAB i gyrraedd pobl fregus.

3. CYD-FYND GYDA RHAGLEN GWAITH AC IECHYD LLYWODRAETH PRYDAIN:

- 3.1. Mae'r berthynas gyda'r rhaglen waith a'r Adran Gwaith a Phensiynau Llywodraeth Prydain yn allweddol. Rydym yn awyddus i weld un cynllun mawr integredig, yn hytrach na degau o gynlluniau bach sy'n ddryslyd i unigolion. Yn y gorffennol, mae'n deg dweud bod beirniadaeth wedi bod o ran plethiad nifer o raglenni DWP a rhaglenni cyflogadwyedd Llywodraeth Cymru.
- 3.2. Credwn fod tystiolaeth gadarn mewn llunio strategaeth integredig ar gyfer ymyraethau yn y farchnad lafur sy'n ystyried taclo diweithdra tymor hir.

Gobeithiwn yn fawr y bydd y sylwadau uchod o ddefnydd i chi ac y bydd ein mewnbwn yn derbyn ystyriaeth lawn yn y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau.

Rydym yn awyddus i barhau i gyd-weithio gyda Llywodraeth Cymru ac yn barod i fod yn bartner cadarnhaol a rhagweithiol er budd trigolion Gwynedd.